

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Український науково-дослідний інститут екологічних проблем

(Укр НДІЕП)

Затверджено

Заст. директора Укр НДІЕП

[Signature] О.Г. Васенко

« 26 » 12 2006 р.

ПРОЕКТ

СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

«СЛОБОЖАНСЬКИЙ»

Зав. лабораторією
проблем природних територій
та об'єктів особливої охорони

[Signature]

О. Клімов

Харків 2006

АВТОРИ

Клімов О.В., зав. лаб., к. г. н.

Вовк О.Г., ст. н. співр., к. б. н.

Філатова О.В., ст. н. співр., к. б. н.

Клімов Д.О., н. співр.

Павлова В.І. пров.інж.

Беседіна Д.В. інж.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ОГОЛОШЕННЯ ПАРКУ	4
1.1. Вибір району обстеження.....	4
1.1.1. Природні переваги оголошення парку в районі обстеження.....	5
1.1.2. Історичні переваги оголошення парку	8
2. ПРИРОДООХОРОННА ЦІННІСТЬ ТЕРИТОРІЇ.....	12
2.1. Загальна характеристика природних умов	12
2.1.1. Кліматичні умови.....	12
2.1.2. Геологічна будова і рельєф	12
2.1.3. Гідрографія	13
2.1.4. Ґрунти.....	14
2.1.5. Рослинність.....	15
2.1.6. Тваринний світ	18
2.2. Об'єкти, що потребують особливої охорони	20
2.2.1. Мережа природно-заповідного фонду.....	20
3. РЕКРЕАЦІЙНА ЦІННІСТЬ ТЕРИТОРІЇ.....	23
3.1. Каталог мінеральних вод.....	23
3.2. Пам'ятки містобудівництва і архітектури.....	24
3.3. Площі рекреаційних територій.....	25
4. МІСЦЕ ТА МЕЖІ ПАРКУ, ЩО ПЛАНУЄТЬСЯ	26
4.1. Загальна характеристика природної рослинності долини р. Мерло	26
4.2. Характеристика найбільш поширених типів рослинності.....	26
4.2.1. Правий берег р. Мерло	26
4.2.1.1. <i>Характеристика нагірних дібров</i>	26
4.2.1.2. <i>Характеристика лучних степів</i>	27
4.2.1.3. <i>Характеристика суходільних луків</i>	29
4.2.2. Лівий берег р. Мерло	30
4.2.2.1. <i>Характеристика соснових лісів</i>	30
4.2.3. Заплава р. Мерло	31
4.2.3.1. <i>Характеристика заплавних луків</i>	31
4.2.3.2. <i>Характеристика заплавних дібров</i>	33
4.2.3.3. <i>Характеристика вільхових лісів</i>	34
5. ТЕРИТОРІЇ, ЩО ПРОПОНУЄТЬСЯ ВИЛУЧИТИ.....	35
5.1.1. Сучасний стан вільхових лісів	35
5.1.2. Сучасний стан нагірних дібров.....	36
5.1.3. Сучасний стан рослинності блюдцеподібних понижень рельєфу в соснових лісах.....	38
5.1.4. Сучасний стан притерасних заплавних луків	40
5.2. Сучасний стан фітобіоти Краснокутського парку	41
5.2.1. Характеристика деревних насаджень	42
5.2.2. Дендрофлора Краснокутського парку	48
6. РАРИТЕТНЕ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ЗАПЛАНОВАНОГО ПАРКУ	54
7. ЦІЛЮЩА ФІТОБІОТА ЗАПЛАНОВАНОГО ПАРКУ.....	57
8. ЗЕМЕЛЬНИЙ БАЛАНС ПАРКУ	59
8.1. Загальний розподіл площі парку по сільських (селищних) радах	59
8.2. Розподіл площі земель парку по сільських (селищних) радах, які мають бути надані у постійне користування парку	59
8.3. Загальний розподіл лісових земель по сільських (селищних) радах	60
8.4. Розподіл лісових земель по сільських (селищних) радах, які мають бути надані у постійне користування парку ..	60
8.5. Розподіл земель сільськогосподарського призначення, які мають бути надані у постійне користування парку ..	60
ВИСНОВКИ	61
ЛІТЕРАТУРА	63
ДОДАТКИ	64
1. Загальна площа лісових земель.....	64
2. Лісові землі, які мають бути надані у постійне користування парку	71

ВСТУП

Долина річки Мерла, яка перетинає Краснокутський район Харківської області, є одним з найважливіших ландшафтних комплексів Лівобережного лісостепу України. Тут гармонійно поєднуються широкі плакорні плато на південно-західних відрогах Середньо-Руської височини, а між ними низинні елементи річкових долин: заплави, тераси, діючі річища, стариці, болота, суходільні луки, крутосхили долин.

В історичній ретроспективі за часів Київської Русі ці землі були східною окраїною («україною») Чернігівсько-Сіверського князівства зі словянським (давньоруським-українським) осілим населенням, про що свідчать археологічні дані і старовинні топоніми – назви річок, селищ, урочищ.

Перша згадка про Красний Кут відноситься до середини XVII ст. Як свідчить історичний документ, група переселенців «черкас» із Задніпрянщини (а саме з м. Корсуня) оселилась в 1651 р. «по оврагам Краснокутским под зашитою лесов». Словосполучення Красний Кут означає «мальовничий куток», «прекрасна сторона». З кінця XVIII ст. з'являється назва Краснокутськ. Приблизно в ті ж самі роки, що і Красний Кут, були засновані слободи Мурафа та Колонтаїв.

Отже природа цього краю: його ландшафти, ліси, луки, річки, степи зазнали значного антропогенного впливу і змін, проте все-таки тут ще збереглися ділянки дещо менше порушених природних утворів.

Своєрідність рослинного вкриття басейну Мерли і характер розподілу рослинних ценозів на окремих ділянках території залежить, насамперед, від унікального сполучення різних елементів ландшафту, кліматичних умов і факторів ґрунтового середовища.

Тваринний світ представлений різними таксономічними групами безхребетних і хребетних тварин (ссавці, птахи, рептилії, земноводні, комахи, риби), які приурочені до певних біогеоценозів чи біоакваценозів (нагірні діброви, соснові бори, суходільні чи заплавні луки, степові крутосхили, лісові ставки та озера, сфагнові та осоково-гіпнові болота, річка Мерла та меліоративні канали).

Значна кількість видів рослин та тварин потребують особливої охорони.

В районі дослідження вже створена значна мережа природно-заповідного фонду, до складу якої входить 15 територій та об'єктів, але це не вирішує всіх проблем збереження ландшафтного та біологічного різноманіття.

В самому Краснокутську та навкруги збереглась значна кількість пам'яток містобудівництва і архітектури.

Заплава р. Мерли та навколишні ліси широко використовуються для відпочинку місцевим населенням.

Таким чином значна природоохоронна та рекреаційна цінність цієї території дає підстави для створення тут національного природного парку.

Правовою основою для розробки проекту створення національного природного парку «Слобожанський» є зарезервованість цього парку в Законі України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 р.», що підтверджено рішенням Харківської облради «Про затвердження Програми формування національної екологічної мережі в області на 2002-2015 роки» від 21.05.02 р.

1. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ОГОЛОШЕННЯ ПАРКУ

1.1. Вибір району обстеження

Необхідність створення національного природного парку “Слобожанський” декларується в Законі України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” в додатку 7. Конкретніше місце для створення парку визначали С. Попович та М. Стеценко (1999)*. Вони вважають, що оптимальним місцем для національного парку є лісові масиви в околицях міста Богодухова.

Вибір району обстеження проводили на основа порівняльного аналізу матеріалів космічних знімків. Аналіз природних особливостей в районі м. Богодухова показав, що оптимальним для парку є район між м. Богодухів і м. Краснокутськ в долині р. Мерла, а точніше в місці впадіння р. Мерчик до р. Мерла (рис. 1).

Рисунок 1 Фрагмент космічного знімку району обстеження

* Попович С.Ю., Стеценко М.П. Перспективи оптимізації природно-заповідного фонду України //Розбудова екомережі України. Київ. – 1999. – С. 53-56.

1.1.1. Природні переваги оголошення парку в районі обстеження

Ландшафтні особливості

Район знаходиться в басейні водозбору р. Дніпр та відноситься ця територія до складу одного з трьох центрів ландшафтного різноманіття в Харківській області (табл. 1.1, 1.2, Рис.2)

Таблиця 1.1 Особливості ландшафтного різноманіття при різних масштабах досліджень по центрах найбільшого ландшафтного різноманіття

Зона	Ландшафтні природні комплекси			
	Види ландшафтів м 1:250000 (табл. 1.1.1)		Природні ландшафтні комплекси М 1:100000 (табл. 1.1.2)	
	№	Кількість	№	Кількість
Придонецький	2, 6, 7, 8, 9, 17	6	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9	8
Печенізький	7, 8, 9, 17	4	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9	8
Краснокутський	1, 2, 3, 5, 17	5	1, 4, 5, 7, 8, 9	6
Середнє		5,0		7,3

Таблиця 1.2 Особливості ландшафтного різноманіття природних центрів та їх антропогенні показники (Лісостепова зона, М 1:200000)

Назва центру	Категорія	Ландшафтні природні комплекси (№ ПТК, їх загальна кількість та характеристика антропогенних змін)									
		Плакорні	Долини	Схили плакорів	Балково-долинні	Піщано-терасові	Заплавні	Лесово-терасові	Показники антропогенного стану		
									Природних	Антропогенних	Співвідношення загальної кількості до антропогенних
Придонецький	Загальнодержавного значення	1, 2, 3*, 4, 4б, 2б	9, 12, 12б, 11а, 14, 7б	18, 19, 20, 21	22, 23б, 24, 25, 27, 27б	28, 32	33, 34б, 38, 38б, 39а, б	41, 42, 43, 44, 45, 46, 46б	25	12	3,1
Всього		6	6	4	6	2	6	7	Всього	37	
Печенізький	Місцевого значення	1а, 3	6а, б; 8, 11а	18, 19, 20	22, 22б, 25, 25а, 25б, 26, 27б	28, 30	33	44, 45, 40, 42, 46	17	7	3,4
Всього		2	4	3	7	2	1	5	Всього	24	
Краснокутський	Місцевого значення	1б, 3, 4	6, 11а, 11б, 14	18, 18а, 19, 21	23б, 26, 26а, 27	30	33, 37, 38	41, 42, 45	10	12	1,8
Всього		3	4	4	4	1	3	3	Всього	22	

* Природні ландшафтні комплекси антропогенно змінені та розорені (перетворені) ландшафти